

Baba Basra Sources 66

תוספות מסכת שבועות דף מז עמוד א ד"ה מתוך שאינו

מתוך שאינו יכול לישבע משלם - דוקא בחשוד שלא יפקיעו ממנו ותקנו להפך שבועה אבל הכא ובחמשים לא ידענא משלם וה"נ במתני' כיון שמוטל' על יתומין שבועת אביהם ואין יכולין לישבע משלמין בני הלואה דלא שנא מחויב התובע שבועה ולא שנא מחויב הנתבע שבועה ואין יכול לישבע^(א) אותה שחייב אותו משלם הנתבע תימה דמשמע הכא דרב נחמן דעבד עובדא יחלוקו כר' יוסי דלית ליה דר' אבא וקשה לר"י דבפרק השואל (ב"מ דף צז: ושם) אמרי' אמתני' דשואל את הפרה שאלה חצי יום כו' לימא תיהו תיובתא דר' יוחנן ורב נחמן דאמרי תרויהו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומשני כגון שיש עסק שבועה ביניהן כדברא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם והיינו כר' אבא וי"ל דרב נחמן ודאי לית ליה דר' אבא אלא דמוקי מתני' דהשואל (שם) כר' מאיר וכמו שמפרש רבי אבא מילתיה דר' מאיר ואיהו סבר כר' יוסי והשתא נמי ניחא הא דלא מוכח בפ"ק דכתובות (דף יב: ושם) דהא דרב יהודה דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דשמואל היא דהא לא מצי מוקמי מתני' דהשואל כגון שיש עסק שבועה ביניהן וכדברא דהא פליג הכא אדר' אבא והשתא ניחא דשמואל מוקי מתניתין כתנא דבסמוך ומסייע ליה לדר' אבא מיהו סבר כר' שמעון בר' טרפון דדריש לקרא למלתא אחריתי ופליג אדר' אבא ע"ק לר"י דבחזקת הבתים (ב"ב דף לד: ושם) משמע דהלכה כר' אבא דקאמר סברוה רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דר' אבא אעובדא דהתם ומסיק נמי אלא אי דמי הא דר' אבא כו' ואילו לקמן (דף מח ע"ב) אמרינן האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר' אלעזר עבד ור' אלעזר סבר כר' אבא דנוטלין היתומין ולא מפסידין משמע דמילתא דרב ושמואל עיקר כמו ר' אבא ועוד תימה דבכל מקום קיימא לן כרב נחמן בדיני ולקמן קאמר דעבד כרב ושמואל עבד כר' אלעזר עבד ורב נחמן דאמר יחלוקו לא מדכר כלל משמע דלית הלכתא כוותיה ורבינו תם פירש בספר הישר דהלכתא כרב נחמן דאמר יחלוקו כששניהם חשודים דקיימא לן כוותיה בדיני וכו' אבא בנסכא כדאמרי' בחזקת הבתים (שם) וכן בחמשים לא ידענא כדאמר רבא בהשואל (ב"מ דף צח: ושם) ורב נחמן נמי סבירא ליה כר' אבא בנסכא ובחמשים לא ידענא מתוך שאין יכול לישבע משלם וכ"ש נמי דהוה לן למימר כשהתובע מחויב שבועה דמפסיד אלא משום דשבועת התובע לא הוה אלא מדרבנן ואין מפסיד [ולא] משלם כשאין יכול לישבע אלא במחויב שבועה דאורייתא ולהכי ביתומין מן היתומין ומת לוח בחיי מלוה או בפוגם שטרו דהוה שבועה דרבנן נשבעין שבועת יורשין ונוטלין ולא מפסידין לרב נחמן ור' אבא ובשניהן חשודין מפסיד התובע חצי אף על גב דלא רמי' עליה אלא שבועה דרבנן וטעמא משום דקנסינן ליה לפי שהוא חשוד ולרב ושמואל אית להו דאפילו בשבועה דרבנן מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הכל ובשניהן חשודין נמי מפסיד התובע הכל דחזרה שבועה לסיני וביתומין מן היתומין דוקא דעבד כרב ושמואל עבד

ולא בפוגם את שטרו כדאמרינן לקמן הבו דלא לזסיף עליה ור' אבא נמי סבירא ליה לדרב נחמן בשניהם חשודין דהלכה כרבי יוסי דאמר יחלוקו מטעמא דפרישית והא דקאמר רבותינו שבארץ ישראל ר' אבא לאו משום דסבר כר' מאיר אלא דר' אבא אית לן לפרושי מילתא דר' מאיר דחזרה למחויב לה ומשלם כדאשכחן דסבר ר' אבא בעלמא (הגה"ה) ועוד י"ל דטעמא דרב נחמן בששניהם חשודים משום כיון דמחויב התובע נמי שבועה מדרבנן ואין יכול לישבע מפסיד החצי וזה התירוץ אין נראה דאם כן היתומים מן היתומים נמי יסבור רב נחמן ור' אבא כשמואל מתוך שאין יכולין בני המלוה לישבע יפסידו ובכולה שמעתין משמע דפליגי ואם בני הלואה נמי חשיבי דאין יכולין לישבע מכל מקום לא יפסידו כי אם החצי ואמאי לרבי אלעזר נשבעין ונוטלין הכל ומשמע דר' אלעזר הוה כר' אבא ורב נחמן (ע"כ הגה"ה) אבל קצת קשה דמנא ליה להש"ס בסמוך דרב ושמואל לית להו דר' אבא בנסכא ובחמשים לא ידענא דקאמר האי שבועת ה' מאי דרשי ביה ונראה דאם איתא דאית להו מתוך שאינו יכול לישבע משלם היה להם לבני לוח לפרוע החצי מתוך שאין יכולין לישבע^(א) שפרעו כדפי' בקונט' אלא ודאי לית להו האי סברא לענין לשלם אלא לענין להפסיד וצ"ע.

רי"ף מסכת שבועות דף כט עמוד ב

ומסתברא לן דהלכתא כר' אבא דאמר כל המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם הלכך אם^א היו שניהן חשודין חזרה שבועה למחוייב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם והכין דיינינן בכל דוכתא כר' אבא דכל דמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם כגון הא דאמרינן בחזקת הבתים [בבא - בתרא ל"ד ע"א] אי דמיא לדר' אבא להא דמיא לחד סהדא ולתרתיה שני ולפירי וכדאמרינן נמי בענין ההוא גברא דחטף נסכא מחבריה וכדאמרי' נמי בעסק שבועה היכי דמי עסק שבועה כדברא [בבא - מציעא צ"ח ע"א] דאמר רבא מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאין יכול לישבע משלם והיינו דאמרינן הכא אמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא אבל לענין וכן היתומים מן היתומים בלחוד עבדינן כרב ושמואל כדבעינן למימר קמן וחזינן מאן דסבר לענין היו שניהם חשודין דהלכתא כר' יוסי דאמר

יחלוקו דהא רב נחמן עבד עובדא כוותיה ולא מלתא היא חדא דהא רבא דהוא בתרא קאמר כוותיה דר' אבא מסתברא מדתני רבי אמי שבועת ה' תהיה וכו' וקמא לה דרבא ולא איפריכא ועוד דהא אמרינן בפרק שבועת העדות [דף ל"ב ע"ב] אמר אביי הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה ופרשינן לה כגון שהיו שניהם חשודין דאמר מר חזרה שבועה למחוייב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ושמעינן מהא דאביי דהכין היא הלכתא בהיו שניהם חשודין שחזרה שבועה למחוייב לה ולא שחזרה שבועה לסיני הלכך ליתא לדרב נחמן דעבד עובדא יחלוקו וקמא לה דר' אבא מדאביי ומדרבא דבתראי אינון:

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ב הלכה ד

תקנת חכמים היא שכל המחוייב שבועה מן התורה על טענת ודאי, אם היה חשוד הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה שטען, היו שניהם חשודין חזרה שבועה למחוייב לה שהוא ב הנתבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, היה החשוד שומר וטען שאבד הפקדון או נגנב שכנגדו אינו יכול להשבע וליטול שהרי אינו טוענו ודאי שאכלו, לפיכך אם טען בעל הפקדון ואמר בפני שלח יד בפקדוני או פשע בו הרי התובע נשבע בתקנת חכמים ונוטל

חדושי הרמב"ן מסכת שבועות דף מז עמוד א

אמר רב פפא רבותינו שבבבל רב ושמואל דתנן וכן היתומים וכו'. לאו למימרא דמאן דסבר כבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו לא מצי סבר דרבי אבא ומאן דסבר לה דר' אבא לא מצי סבר אין אדם מוריש שבועה לבניו, דהא ודאי אפשר לאיניש למסברינהו לתרוייהו דלא פליגי אהדדי, דאיכא למימר דהיכא דשניהם חשודים אף על גב דאי לא חשוד לא שקיל בלא שבועה, כיון שהלה הוא מחוייב שבועה דאורייתא ואינו יכול לישבע משלם ואף על גב דהיאך לא מצי לאישתבועי, הילכך רבי אבא אפשר דס"ל לדרב ושמואל בהא, תדע דהא רבי אמי קבלה מיניה מרבי אבא ותני איהו נמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין הירושין ועל כרחיה כרבי אבא ס"ל כדדאיק מינה רבא, ואמרינן נמי ורב ושמואל האי שבועת ה' מאי דרשי ביה אלמא מאן דלא סבר דר' אבא לא מצי למיתני כדתני רבי אמי ולא בין הירושין וש"מ דרבי אמי כרבי אבא ס"ל, ואיהו מספקא ליה אי איתא לדרב ושמואל ואמר נמי אם עמד בדין כבר נתחייב שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו, וש"מ דמאן דסבר כרבי אבא אפשר דס"ל לרב ושמואל בההיא, ומילתא דטעמא היא, ולא עוד אלא דהא דרבי אבא מסייעא לההיא דכי היכי דאמר איהו מחוייב שבועה דאורייתא שאינו יכול לישבע משלם הכי נמי קאמרי אינהו מחוייב שבועה דרבנן ואינו יכול לישבע לא שקיל כלום, ואנן נמי קי"ל כדרבי אבא וקי"ל כההיא דרב ושמואל אלמא לא פליגי אהדדי, ועוד דאי אמרת מאן דאמר כבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה והואיל ואינו יכול לישבע מפסיד אף על פי שדינו ליטול בלא שבועה, על כרחיה ס"ל גבי שניהם חשודים דמפסיד משום שאינו יכול לישבע שבועה דרבנן ואפי' היה ראוי ליטול מן התורה, א"כ מאן דאמר נמי חזרה שבועה לסיני מצי סבר דמחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם, ואם כן קשיא הא דאמרינן רב ושמואל האי שבועת ה' תהיה בין שניהם מאי עבדי ליה אלמא טעמא דמ"ד חזרה שבועה לסיני משום דלא סבר מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם הוא.

חדושי הריטב"א מסכת שבועות דף מז עמוד א

הא דתנן היו שניהם חשודים רבי מאיר אומר חזרה שבועה למקומה רבי יוסי אומר יחלוקו. ואיפליגו אמוראי בדברי רבי מאיר דמר סבר חזרה שבועה לסיני ומר סבר חזרה שבועה למקומה למחוייב לה, אבל בדברי רבי יוסי לא נתפרש בגמרא מאי טעמיה אלא דאמרינן דעבד רב נחמן עובדא כרבי יוסי, וכל הגאונים ז"ל הסכימו שאין הלכה כרבי יוסי ולא כרב נחמן, אלא כרבי מאיר וכרבי אבא דאמרו חזרה שבועה למחוייב לה דסוגיין כוותיה בכוליה תלמודא, ומתניתא דרבי אמי מסייעא ליה כדאיתא לקמן, ונראה מדבריהם ז"ל דרבי יוסי ורב נחמן לית להו כוותיה דרבי אבא דאי לא כיון דרבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי, ורב נחמן דהוא בתרא ודיינא דמובהק עבד כוותיה הו"ל למיפסק כוותיהו, ומשמע נמי דלית ליה דרב ושמואל דאי לא הוה ליה למימר חזרה שבועה לסיני כוותיהו ואם כן צריך לשאול מאי טעמא דרבי יוסי ורב נחמן, וי"ל דרבי יוסי ורב נחמן מספקא להו דינא בכל מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע אי אמרינן חזרה שבועה לסיני או חזרה שבועה למחוייב לה, וכן כתב מורי הרשב"א ז"ל בתשובה.